

THEODORI GAZAE THESSALONI

CENSIS PRAEFATIO IN LIBROS DE ANIMALI-
LIBVS ARISTOTELIS AD NICOLAVM
QVINTVM PONTIFICEM MAX.

10 **L**YCVRGVM Lacedaemonium, qui leges ciuibus suis consti-
tuit, reprehendunt nonnulli, Pontifex summe Nicolaë quinte,
quod ita tulerit leges, ut belli potius, quam pacis rationem ha-
buisse uideretur. Numam uero Pompilium regem Romanū
laudent maiorem in modum, quod pacis adeo studiosus fuerit,
ut nulla causa moueri ad bellum pateretur, quorū sententiam,
etsi aliās probo, ut debeo (nihil enim pace cōmodius, nihil san-
ctius) tamen cum uita hominū ita ferat, ut bella uitari interdum nequeant, sic cen-
seo praefiniendum, consulendumq; ut & bellum interdum sit suscipiendū, si res ur-
get, & pax seruanda sit semper, si fieri potest: nec belli ratio unq; probanda sit, nisi ut
demum rebus compositis, quieto, tranquilloq; animo uiuamus. Non enim ad pu-
gnam, & homicidia, non ad discordias, & beila nati sumus, sed ad concordiam, &
humanitatem. Itaq; principis institutum, atq; officium id esse reor, ut pacem sum-
ma opera petat, seruet, & colat. Quod cum Romanos pontifices ferē omnes fecisse
20 quoad potuerint, intelligam, laudo illorum animum, quod neq; ab instituto naturę
bonę recesserint, & preceptū autoris diuini seruarint, quod sapissime pacem conci-
liarint, & cōmendarint. Sed usum nonnullorū ausim reprehendere. Pace enim, qua
uti debuerant ad literarum, & artium bonarū studia, et uirtutum officia, illi quidem
ad uoluptates parum honestas abusi sunt. quod cum omni hominū ordini sit turpe,
tum pontificis personę turpissimū est. Fuerunt tamen & qui recte pace uterentur,
& pontificatum magna cum laude gererent, quibus te similem uideo planē succes-
sisse. Prestas enim doctrina, & moribus: quo fit, ut nomen tuum immortalitati man-
dandum censeas, studio potius literarum, quæ nunq; pereunt, quam uel ædificio-
rum, quæ breui tempore delentur, uel thesauri gemmarū, & auri, cuius heredes ini-
30 mici plerunq; succedunt: utq; uoluptates, quæ animi lumen extinguunt, respuas,
unamq; literarum uoluptatem, quæ animum illustrare potest, expetas, atq; in ea re
quiescas. Itaq; omnes pontificem talem habuisse letamur, & quisq; siue ciuis, siue pe-
regrinus studet pro uiribus rem afferre, qua & uirtutum tuarum laudem, & animi
tui uoluptatem augeat. Quem enim ob eius merita nō solum ueneramur, & obser-
uamus, sed etiam perinde ac patrem amamus, ei perlibenter opera studiorum no-
strorum dedicanda putamus. Alij igitur alia: ego tibi libros Aristotelis philosophi,
quos de natura animalium scripserat, conuertere in latinū sermonem uolui, existi-
mans rem tibi gratam me facturū, si hi libri latinis literis mera industria mandaren-
tur, & cultius, atq; integrius, quam actum ab alijs adhuc est, exponerent. Videbam
40 per multa errasse interpretes, tum imperitia linguę, tum Aristotelicę disciplinę insci-
tia. Itaq; officium esse putauī, ut si quid facultatis in me esset, qua praestare hæc pos-
sem meliora, rem aggrederer, & pro uiribus dignius quicq; efficere conarer. Labo-
raui equidem hac in re uehementer, quoniam nihil adiumenti ab ijs, qui eadem in-
terpretari uoluere, capere poteram. Aut enim græce illi dixerunt, quæ latine audi-
re homines latini desiderant, aut rerum aliarum nomina alijs improprie tribuerūt,
aut noua ipsi inepte finxerunt. Sententiam uero autoris passim adeo deprauarunt,
ut argumento quidem interpretationis eorum nemo tam indoctus sit, qui non re-
ctius iudicare de rebus naturę, quam Aristoteles posse uideatur. Locutionis etiam
genus ne tale quidem, quod legi posset, non modo non Aristotelis eloquentia di-
A

gnum, adhibere potuerunt. Quod si quid præ sua facilima cognitione perueri ab omni ueritate non potuit, id etiam propter incultum, horridum & ineptum sermonem interpretis uix intelligi potest. Afferrem hoc loco scripta illorum interpretum, erroresque sigillatim enumerando reprehenderem, nisi longior essem in re non dubia, præsertim apud te princeps doctissime, qui ut antè doctor pro tuo singulari iudicio semper damnasti illorum interpretationem, melioremque desiderasti, sic nunc factus princeps accuratius agis, ut hæc aliquando explanentur, & unà cum sui auctoris sententia lucem latinæ linguæ recipiant. Vtinam tantum facultatis in me esset princeps sapientissime, ut hoc meum interpretandi genus esse optimum illud, quod quæris, confirmare possem. Sed quoniam hoc plus est, quam ut uel homo modestus de se polliceri debeat, uel meæ uires attingere possint, nihil ego tale de me. Illud uero dicere licet, hanc esse omnibus, quæ adhuc factæ sunt, horum librorum interpretationem, & philosophis ad eloquendum commodiorem, & eloquentibus ad disputandum utiliore, et utrisque ad Aristotelis sensum percipiendum aptiorē. Nec acta equidē egi, sed à male conuersis primus ego latinis hoibus aperui, quæ his libris Aristoteles scripserat. Sed illuc redeo. Me plurimum elaborasse in his libris interpretandis fateor, cū nihil à primis interpretibus illis iuari possem: sed omnia ex codicibus ueterum auctorum petere necesse haberem, lectione longa, notationeque uaria. Plinium, Cornelium, Columellam, Varronem, Catonem, M. Tullium, Apuleium, Gellium, Senecam, complures alios lingue latinæ autores euoluere diligentius oportuit: quorum libros, uel semel accurate legisse laboriosum est, nedum ad usum interpretandi accommodasse. Non enim ita usum uerborum accipit interpretes, ut suo arbitratu rem disponat, mandetque elocutioni: sed totidem ferè uerbis sensus alienos accommodate exprimere cogitur, quod perdifficile est. Accedit ad hæc altera causa laboris, quod exemplaria græca, libros hos de animalibus dico, mendosa admodum habemus, uel librariorum culpa, uel eo casu, quem apud Strabonem geographum legimus. In his enim emendandis elaborare interpretes sine dubio debet, ne ipse errasse in conuertendo uideatur. Ita enim plerique iudicant, ut si quid bene ab interprete dicitur, id auctori operis tribuant: Si quid male, id interpreti uitio ascribant. de ijs interpretibus loquor, qui non minus laudis mereant in conuertendis aliorum libris, quam illi, qui eos magna cum laude ediderunt: non de ijs, qui & sibi, & auctori, quem interpretant, dedecus pariunt. Quid autem: cum uel ipsa latina exemplaria, quorum ope iuari nitimur, non minus sint emendanda, quam græca. Quæ enim utilitas librorum Plinij satis interpreti afferretur, nisi emendarentur, & corrigerentur: lam ante ætatem nostram, seculis multis iacuit inutile opus eius auctoris, quod de historia naturali inscribitur, scilicet propter innumeros librariorum errores. quibus enim auctoritate, tum scriptoris, tum rerum scriptarum peteretur, & à pluribus scriberetur, tamen legi ne à doctissimis quidem uiris poterat, usque adeo mendosum, corruptumque habebatur. Caruerunt certe diu latini homines magno fructu eorum librorum, quando nunc doctrina insigni, singularique industria Ioannis Andreae, præsulis Halensis, facilis facta est, & lectio eorum librorum, & imitatio. Hic enim primus hos libros emendauit, atque utiles reddidit. Quod munus, si in cæteris quoque libris corrigendis hic subiisset, labor sanè aut nullus, aut longe minor scriptoribus interpretibus relinqueretur. Sed quoniam hunc uirum, alia munera tui felicissimi principatus, & reipublicæ à literarum studijs priuatis diuerterint, accidit res cuique proculdubio difficilior. Mihi autem uel illa difficultas laborem accumulatur, quæ non ad eos interpretes spectat, qui res difficiles græce dicant, faciles uero latinis uerbis improprijs peruertant: sed ad eos, qui ne ea quidem inconsiderata relinquunt, quæ antiqui auctores negligentia quadam non facile excusanda prætermiserunt, qualis quæstio, de Thoë quadrupede, & panthere, de dasypode, de lynce, de alijs plerisque occurrat.

currit. Sed an ego dignū quicquid uel meo tanto labore, uel tuo desiderio efficere potuerim, tu mihi eris & iudex, & censor. Fuit quidē studiū mihi certandi, nō cum interpretibus illis, quos uincere nullū negociū est, sed cum Aristotele ipso, ut libros, quos ille Alexandro regi suo principi nō minori industria, quā doctrina conscripserat, hos ego tibi principi meo Latinos redderē nō deteriores. Sed an effecerim, quod mihi statueram, tu uideris. Habes uero in hoc codice libros duodeuiginti: scilicet nouem de historia animalium, quatuor de partibus, quinque de generatione. Historia primū obtinet locū, atque ut nomen ipsum significat, expositionē continet rei, quod est, siue ut sit: quod scholæ philosophorum nostræ ætatis, quia est dicere solent. Mox libri de partibus, ac de generatione, causam cur ita sit, declarant: alteri finalem præcipue, alteri agentē. Cum enim rem, cuius causam reddere uolumus, exploratā cognitione quod est, habere debeamus, recte & scribitur historia animalium, & præcedit in edocendis causis, unde nam, aut quē ad finē, siue cuius gratia, condita quæque sunt à natura, præcipue in quā finalem, agentēque causam. Nam obiter quidē materialis quæque passim pro rei desiderio exponit, ut simul aut necessitatis, notæque melioris ratio declaratur, aut ex quo, undeque consistant, quæque demonstratur. Sed quancumque libris nouem interpretatio hæc historiarum consummat, tamen qui nonus in exemplari graeco continetur, hunc ego septimū collocaui: nec id temere factū existimo. Agitur enim in eo de hominis generatione, quā rem Aristoteles continuò à generatione ceterorum animalium pollicetur explicaturū. Itaque cum quinto & sexto libro ceterorum animalium generationē exposuisset, nulli dubio esse debet, quin ille septimū hunc collocarit. Sed Appellicon Teius, de quo Strabo plura, ut alia permulta in exscribendis Aristotelicis libris deprauauit, sic id permutasse uidetur, existimans ultimum esse totius historiae collocandū: quoniam cum Aristoteles agere de generatione inciperet, ultimo loco de homine dicturū pollicitus est. At ille nō ultimo totius historiae dixit, sed eius loci, quē de generatione tractaret: quod patet ex his, quæ in sexto, qui secundus de generatione est, locū eum absoluēs, scribit: Sequitur, inquit, ut pari modo de his, quæ in terrestriū genere animalium pariunt, atque etiā de homine differamus. Tertius igitur hic à primo de generatione collocandus est: quo fit, ut idem septimus totius ordinis historiae habeatur. Sūt etiam exemplaria, tum græca, tum uero latina, quæ habeant fragmentū quoddam historiis additū: sed id causas quasdam materiales, agentesque generationis humanæ exponit, nō historiam completit. Itaque nō inter historiae libros hoc ego ponendū duxi: sed si collocandū uisum est, libris de generatione, meo quidē iudicio coniungendū est. Inspicere singulos hos libros, ac legere uelis summe princeps, quoad tuæ occupationes patientur: ut & re explorata iudicare, & si quid uoluptatis est in legendis naturæ operibus, oblectari possis. Nō enim me offensurū tuas aures puto, quancumque nō græco mihi patrio, sed peregrino uerbo sermone. nō quod ab interprete dicitur id ex graeco exemplari intelligere desiderabis, ipsa latina oratio sensum Aristotelis ita explicabit, ut minime græcā desideres: nihil miscet, nihil inculcat, nominat usu ueterum probatissimorum autorum genera animalium. Si quid noui imponit, ita inserit, ut familiare, cognatumque id quoque uideri possit. Si quid græce appellat, id nō durum occurrit. aut enim usitatū, & (ut ita dixerim) uagū latinis est, quale est nomen delphini, cameli, elephantis, crocodili, ichneumonis, aspidis, salamandrae, & reliquorum generis eiusdem. aut ita sonat, ut nō minus latinū esse, quā græcū uideatur. Cur enim tetricem auem, aut crecem, aut clerum, nō eodem hoc nomine uocē, si nō comperio latinū, cum quasi latinū sit, ita congruat? Quis laticem ambiguam illam belluam, aut balerum, fluuiatilem piscem ita nominans, peregrinū sonare uidebitur? Nec uero contemnendū uulgus interdū est, si quid nōdum à literarum professoribus nuncupatum, suo ipsum nomine appellat: ut brucum genus locustæ terrestris, quod Græci attelabum uocant, Aut martam genus mustelæ rusticæ, quod Græci

ci ictida dicunt, quibus plura eius genera sint, nec temere actum dixerim, si quis uis
 uerre nomine ea complectitur: planius enim ita docebimus, si id martam, aut uiuer
 ram uocemus. mustelæ aut nomen in eo tantum remaneat, quod græci Galem ap=
 pellant, eodemque modo, si locustæ illius terrestris alterum genus locustam, alterum bru=
 cum nuncupemus. Sedenim sufficit lingua latina singulis græcæ orationis, siue uo=
 cabulis, siue sententijs: quanquam nonnulli, quæ latine exprimere nequeunt, hæc inopiæ
 linguæ tribuunt latinæ, suamque pauperiem uitio dare linguæ locupletissimæ audet:
 quos satis conuinci à M. Tullio puto, cum ille linguam Romanam ne copia quidam uer=
 borum à græca superari autumet. Exclamat ille aliquantulum quidem importune: O
 inopem interdum linguam græcam, sed non sine causa, quando nonnulli ita contendunt, 10
 ut Græcis nihil deesse, Latinis permulta desiderari pronuncient. Sed de his hæcenus.
 Aristotelis uero laudem, quibus mos interpretum sit, eum, quem interpretantur autorem,
 uberius laudare, tamen si latius persequar, uereor ne mihi idem obijciatur, quod illi,
 qui apud Lacedæmonios, de Herculis laudibus agere uoluit: Quis Herculem uitu=
 peret, aut minus bene de eo sentiat? Quis illum non inter deos immortales enume=
 ret, colat, obseruet, ut tu laudare uelis, Lacedæmonij subdiderunt. Tanta est enim
 Aristotelis existimatio, tanta autoritas iam apud omnes mortales, ut frustra quis præ=
 dicet, quo ingenio, qua doctrina hic fuerit, quo artificio rem quancumque explicandam
 sibi statuerit, tractet: quanta uis in hoc differendi, quanta in cognoscendis, expo=
 nendisque rebus diligentia. Hunc & Latij decus M. Tullius ita laudat, ut excepto Pla 20
 tone, facile philosophorum principem appellet. Excipit ille quem amat, laudat uero, quem
 doctissimum esse iudicat. Missa hæc facio. Librorum quos interpretatus sum, fructum,
 quantus sit, explicasse quoad possum, & locus hic patitur, non ab re fuerit fortasse.
 Omnis enim philosophandi ratio naturalis, ubi à primis illis naturæ initijs, materiam
 dico, formam, finem, agens, & motum (ut ita loquar) emerferit, hic uersatur, ac diutissi=
 me immoratur, hic suas uires exercet, atque multiplicem, uariam, & admirabilem rerum con=
 stitutionem amplissime explicat. Persequitur ordine discrimina omnia, quibus natura
 suas animantes differre inter se uoluit: colligit summa genera, reliqua sigillatim ex=
 ponit: partitur in species genera: & singula, quæ circiter quingenta numero in his
 continentur libris, describit: pergit quæque explanans, quemadmodum orientem, siue terre 30
 striam, siue aquaticam: quibus nam consentient membris, quibus uescant alimentis, qui=
 bus afficiantur rebus, quibus moribus prædita sint, quantum uiuendi spatium datum cuique
 est, quanta corporis magnitudo, quod maximum, quod minimum est: quæ forma, quis
 color, quæ uox, quæ ingenia, quæ officia: denique nihil omittit, quod in animalium ge=
 nere natura gignat, alat, augeat, & tueatur. Quæ omnia eò spectant, ut, quod san=
 ctissimus quoque autor ille, quem deus sibi ueluti supellectilem quandam preciosam ele=
 gerat, admonet, ex ijs, quæ à natura proueniunt, deum immortalē, ex quo ipsa pen=
 det natura, intelligamus, admiremur, atque colamus: qua re nihil pulchrius, nihil gra=
 uius, nihil dignius homini esse potest. Tantus fructus horum librorum est. Nec audie=
 endi sunt, qui inquit: Multa Aristoteles de musca, de apicula, de uermiculo, pau 40
 ca de deo. Permulta enim de deo is tractat, qui doctrina rerum conditarum exquisitissi=
 ma, conditorum ipsum declarat: nec uero musca, nec uermiculus omittendus est, ubi
 de naturæ mira solertia agitur. Ut enim artificis cuiusuis, sic naturæ ingenium in minu=
 tissimis potius contemplantum est. Quinetiam cum rerum causas cognoscere pulcherri=
 mum sit (hac enim una cognitione, homo perfici, absoluique potest, ut deo immortalis
 similis, quoad eius fieri potest, euadat) his sane libris plene docemur, cur quæque res in
 animalium genere ita sit: planeque felicitatem assequimur illam nobiliorē, quæ in actione
 animi consistit, quam sapiens quoque poeta prædicans: Felix, inquit, qui rerum potuit co=
 gnoscere causas. Quid de anima loquar, de qua toties publice, priuatimque disputat?
 Nusquam suorum librorum, tam aperte philosophus hic suam opinionem exponit, quam in
 his libris,

his libris, quid anima sit, undeque in corpus recipitur. Ad haec mores illi, & uirtutum offi-
 cia, quibus uirum appellamus bonum, laudeque prosequimur, longe melius hinc acci-
 pi possunt, quam uel a rhetore, quem Graeci sophistam uocant, uel a predicatore, no-
 mine iam trito latinis auribus. His enim saepenumero uita discrepat a praecipis, &
 melius hortantur alios, quam ipsi officio fungantur: ut interdum frustra illa uirtutis
 egregia laus recitata sit, prolixaque eorum praecipio uacet, & iaceat, cum exempla
 desiderent uitae, praecipitoris & autoritas, quam qui respicit, facilius & mouetur ad uir-
 tutem, & in officio tenetur. At uero in contemplandis animalium moribus exempla
 suppetunt omnium officiorum, & effigies offerunt uirtutum summa cum autoritate na-
 10 turae omnium parentis, non simulatae, non commentitiae, non inconstantes & labiles: sed
 uere ingenuae atque perpetuae. Quis enim tam peruersa natura hostis sui generis est,
 quin emendetur, & mitigetur, cum nullum animal occidi a sui generis belua uideat?
 Quis tam in parentes impius, ne cum ciconiae auis, aut meropis pietatem erga pa-
 rentes intelligat, pietior efficiatur? Quis adeo inhumanus, illiberalisque est, quem
 ossifragae benignitas in pullos aquilae non faciat benignior? Quis tam piger, iners, &
 segnis est, quin excitetur ad uitae munera, cum formicarum, aut apum labores, atque in-
 20 dustriam intuetur? Quem non pudeat per metum peccare, cum non solum leonis ani-
 mum inuictum cogitat, sed etiam reguli auiculae, quae cum aquila pugnat, certatque
 de imperio? Quis principem bonum non colat atque obseruet, cum si rex apum in iti-
 nere aberrauerit, omnes eum inquirere, odoratuque sagaci persequi, donec inuene-
 rint, cognitum habeat gestari: etiam regem a plebe, cum uolare non potest, & si perie-
 rit, omnes discedere? Nunquid parum exempli ad boni principis siue desiderium, siue
 obseruantiam datur? Quis princeps non ad clementiam facile inuitetur, cum reges
 apum armari quidem aculeo, sed eo nunquam uti intelligat? Quae fides, quis amor in ca-
 nibus? Quanta in elephantis mansuetudo? Quae in ansere uerecundia? Quantum
 30 studium ornatus, ac politurae in pauone? Quanta opera uocis amoenae, suauisque in
 luscinia? Quid de iustitia apum dicam, quae colligunt quidem ex iis, quibus aliquid
 dulcedinis inest, sed sine ullo fructuum detrimento? Quid de castitate elephantis, qui
 quam impleuerit coitu, eam rursus non tangit? Aut columbae, quae neque coire cum
 pluribus patitur, neque coniugium iam inde a primo ortu initum deserit, nisi uidua, aut
 40 coelebs? Disciplina autem & eruditio elephantis, quem non faciat studiosior? Omnino
 nulla pars uitae humanae est, quae non suorum officiorum exempla commodissime hinc
 accipiat. Nam, ut omittam artes illiberales, quae & ipsae ingenijs animalium non pa-
 rum iuuantur, ualitudinis exempla quae so unde commodius peti, quam ex animalibus
 possint: Loca pro temporis conditione solent illa mutare: non plus edunt, aut bi-
 bunt, quam sibi salubre sit: non diutius dormiunt, quam ratio ualitudinis postulat:
 modum mouendi, quiescendique seruant: nouit sua quodque medicamenta: uiuit sua
 quodque sorte contentum, & gaudet. haec late a medicis praecipunt. At uero exempla,
 in quibus uis maior, quam in praecipis est, ab animalibus certiora praebent. Adde
 utilitatem, quae in dicendi facultate ex hac animalium ratione afferri potest. Comparationes
 enim, assimilationesque illae, quas Graeci parabolas uocant, quae plurimum ora-
 tionem exornant, auditorumque tenent, hinc uarie, copiose, aptissimeque accipi possunt:
 ut siue oras, siue communem partem cum alijs sermonem, eloquens, aptus, suauisque
 esse possis. Poeta uero unde nam pulchrius sua illa rara, & mira accipiat, quam ex
 his libris, qui naturae arcana rimantur, enarrant, aperiunt? Medicus autem, quod fate-
 tur, se sua inde ordiri, ubi philosophus desinit, nusquam plenius, quam hic uiderit: quodque a
 Galeno medicorum principe traditur, Aristotelem primum anatomicum, hoc est, mem-
 brorum dissectionem scripsisse, hic agnoscat: & quod idem & primus, & optimus
 fuerit autor, percipiet. Iam & philosophi nostrae aetatis, qui quadrifariam rerum cau-
 sam ex prima illa librorum naturalis auscultationis institutione, accipiunt quidem

cōmuni quadam ratione: sed quemadmodum his natura utatur, in constitutione, generationeque animalium, parum, autore Aristotele, uident, inopia scilicet exemplaris Aristotelici, quod legere possint, hic uidisse aliquando gaudebunt, & Phyci, quo se appellant, dignius de cetero profitebuntur. Rationes enim ideo quarimus uniuersales, ut demum res particulares, & sensiles teneamus. Accedit ad hanc uoluptas, qua iuari, ac perfici quāuis actionem Aristoteles ait, quam in contemplandis rebus naturæ auidissime capimus. Nam si pictor nos uehementer oblectat, cum animal scite pinxerit: quanto uehementius natura ipsa afficiet uoluptate, cum eius tam multa, & uaria animalia, mira membrorum conuenientia, inauditaque moderatione, & elegantia facta. Cum hos legimus libros, contemplamur profectō quā uariis, ac pulcherrimis fructus horum librorum, & utilitas amplior, quā ut uerbis exprimi possit. Sed quorsum hæc? Vt si in traducēdis his tam necessarijs, tamque commodis, & amoenissimis libris, satis ego interpretis munere functus sum, tu sententiam feras princeps doctissime, ædasque in usum publicum opus, quod ego sine tua autoritate ædere nec possum, nec debeo. Si quid etiam dignum ex meo ingenio exit, quod in ea bibliotheca ponatur, quam magnifice consulens hominū cōmuni utilitati, condere statuisti: si quid inquam tale effici mea opera potuit, censeas ea ipsa bibliotheca tanquam ciuitate donari hunc codicem, nōdum cognitum, aut ullam in sedem receptum. Non ego primus te constituo iudicem: iam pridem consensu omnium doctorum uirorum habitus es existimator, & architectus eorum, qui in studijs liberalibus elaborant. Facit enim tua illustris doctrina, tuumque summum ingenium, ut nemo te uel iudicio grauior, uel autoritate locupletior habeatur. Principem etiam summum te nuper quidem habuimus: sed, quod optauimus, talem habemus, ut facile temporibus his tuis sperare possumus publicam illam felicitatem, quam Plato uir doctissimus futuram confirmat, cum aut philosophi regnant, aut reges philosophantur. Tu enim & philosophus es illustris, & fortuna summi imperij uirtuti tuæ coniuncta est. Lege igitur princeps sapientissime, & iudica, an ego rem tibi non repudiandam attulerim: & si bene, ut spero cesserit, age pro tua liberalitate, ut pari studio laborem suscipere alterum, pluraque indies afferre huiusmodi opera possim.